

Titel:	De Routeplanner: noodzaak tot differentiatie, ook in de bovenbouw van de basisschool
Auteur:	Ivan Van Gucht Klassenleerkracht 6 ^e leerjaar, Vrije Basisschool Virgo Sapiens, Londerzeel
Bron:	Zorgbreed. Tijdschrift voor integrale leerlingenzorg, 3e jaargang, maart-april-mei 2006, p.23-31. Uitgeverij Garant

Ivan Van Gucht ontwikkelde een zorgsysteem, speciaal bedoeld voor het zesde leerjaar. Hij steunde hierbij op zijn jarenlange ervaringen, eerst als klassenleerkracht in tweede en vierde leerjaar, nadien als taakleraar en als zorgcoördinator.

Als klassenleerkracht van het zesde leerjaar kwam hij al vlug tot de constatactie dat de noodzaak tot brede zorg zich niet enkel opdringt in de onderbouw van een lagere school. De steeds groter wordende verschillen dwingen de leerkracht tot gedifferentieerde maatregelen. Het is daarbij belangrijk elk kind individueel goed te kennen, goed te begeleiden en daarbij de meest efficiënte middelen aan te wenden om het kind verder te oriënteren. Het is immers de toekomst van het kind waar je als leerkracht mee aan bouwt en in deze oriëntatiefase is een "brede zorg", op welke manier dan ook, van cruciaal belang.

Een brede zorg vraagt verhoogde aandacht voor zwak- en sterkbegaafden, voor inter-individuele verschillen (verschillen tussen kinderen onderling) en intra-individuele verschillen (verschillen die je bij één leerling vaststelt wanneer je die volgt in verschillende situaties) en voor het individueel behoeft patroon van elk kind.

Hieronder geeft Ivan eerst de twee stappen aan die mee hebben geleid tot het ontwikkelen van de routeplanner.

1 Differentiatie naar leerstijl

Elk kind ontwikkelt, bewust of onbewust, een eigen leerstijl. Zowel voor de leerkracht als voor het kind zelf, is het belangrijk om te weten welke stijl het beste bij het kind past, ook in functie van de latere studiekeuze.

Bij de start van het schooljaar trek ik dus bewust de tijd uit om de kinderen de gelegenheid te geven, om - samen met hen - te bepalen welke leerstijl het beste bij hen aansluit.

Hiervoor ging ik te rade bij David Kolb. Kolb stelt dat je bij het leren een voorkeursstijl hanteert, waarmee je het liefst begint en waaraan je de meeste tijd besteedt. Het heeft daarom belang dat je deze voorkeursstijl kent om hieruit het meeste voordeel te halen. Anderzijds dien je ook de andere fasen van het leerproces te doorlopen, omdat ze essentieel zijn voor effectief leren. Kolb pleit er daarom voor dat je ook extra aandacht besteedt aan de leeractiviteiten waarin je je minder goed thuis voelt.

De leerstijlen van Kolb situeren zich in vier types:

- De **doener** leert het best door directe ervaringen en dingen doen. Door nieuwe ervaringen leert hij een probleem op te lossen. Hij werkt doelgericht, kan goed met mensen opschieten en wil tastbare resultaten bereiken. Een doener raakt graag betrokken bij een proces en voert graag plannen uit. Hij richt zich daarbij eerder op de informatie van anderen dan op zijn eigen analytische capaciteiten. Hij kan zich snel aan specifieke en concrete situaties aanpassen. Een doener leert vooral in uitdagende en spanningsvolle situaties en door veel afwisseling van werkvormen.
- De **dromer** legt de nadruk op concrete ervaringen en heeft een groot voorstellingsvermogen. Zijn sterkte is de verbeeldingskracht en fantasie waarmee hij

een concrete situatie vanuit verschillende gezichtshoeken kan bekijken en snel verbanden kan leggen tussen een aantal observaties. Hij heeft ruimte nodig om zijn ideeën te creëren, om ervaringen en gevoelens te uiten. Hij leert vooral door visuele presentatie van de leerstof.

- De **denker** richt zich op de logische samenhang tussen zaken. Hij wil gestructureerde situaties met duidelijke doelstellingen (congressen, colleges, boeken). Hij leert door relaties te leggen met kennis die hij opgedaan heeft in situaties waar hij intellectueel uitgedaagd wordt. Hij wil de kans krijgen vragen te stellen en de logica te achterhalen. Hij wil tijd om zelf met de stof bezig te zijn en deze in eigen kaders te plaatsen.
- De **beslisser** is gericht op probleemoplossing en technologische toepassing van begrippen, modellen en theorieën. Hij wil activiteiten waarbij een duidelijk verband is tussen leren en werken. Hij zal zich richten op praktische zaken. Hij wil de kans krijgen dingen uit te proberen en te oefenen onder begeleiding van een expert. Zijn werkwijze is bij voorkeur doelgericht en planmatig.

Ik geef de kinderen een lijst met uitspraken waarop ze aanduiden welke uitspraken best bij hun huidige studiehouding passen. Uitspraken zoals:

- De dingen die ik het best onthoud, zijn dingen die ik gelezen heb.
- Ik begrijp iets best wanneer ik het opzeg.
- Ik houd ervan experimenten te doen.
- Ik houd ervan te praten over de leerstof.

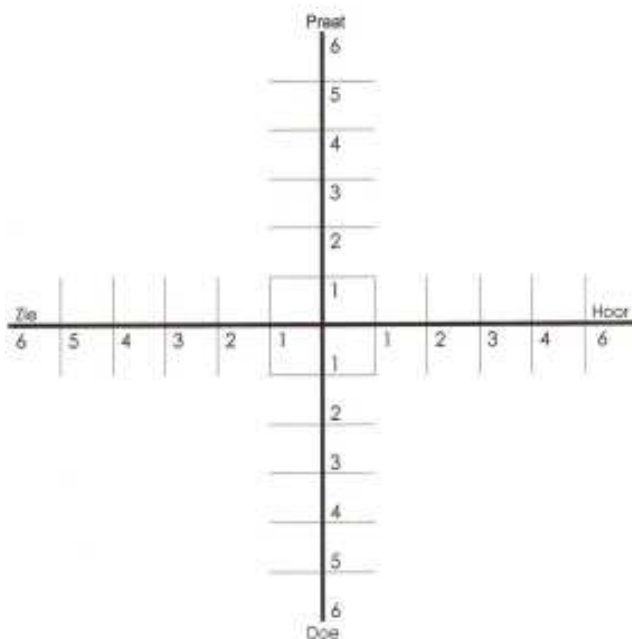
Deze lijst zet ik om naar een schema.

Verwerking vragenlijst

Tel het aantal kruisjes per kolom.
Schrijf het aantal per kolom hieronder in de vakjes.

1ste	2de	3de	4de
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
ZIE	PRAAT	HOOR	DOE

Breng deze getallen over op de onderstaande assen. Het middelpunt is gelijk aan nul. Begin van daaruit te tellen.
Verbind de 4 punten met elkaar. Het bekomen vlak kleur je.

verwerking vragenlijst met omzetting naar schema

Nadien neem ik nog een praktische proef af, die hun leerstijl verder bepaalt en registreert of ze overwegend een hoor-, een praat-, een doe- of een zie-type zijn.

Tot slot vergelijk ik het schema met de praktische proef en bespreek ik de resultaten uitvoerig met de leerlingen zelf. We besluiten welke leerstijl het beste bij hun studiehouding aansluit en

ik geef hen tips om deze stijl verder te ontwikkelen en om andere stijlen in hun studiemethode te integreren.

Charlene is niet zo verstandig, maar compenseert dit door zich ten volle in te zetten en keihard te werken. In de leerstijlentest vindt ze van zichzelf dat ze vooral leert door te experimenteren. Ze werkt heel graag met haar handen.

Maarten daarentegen begrijpt de leerstof het best na een mondelinge uitleg. Van voordrachten en spreekbeurten van anderen kan hij veel leren, vindt hij.

2 De differentiatietoren

Contractwerk en gedifferentieerde instructie, verwerking en huistaken zijn onontbeerlijk in elk leerjaar, ook in mijn zesde leerjaar.

Aan het begin van een les wiskunde bvb stel ik het onderwerp voor. De leerlingen krijgen de kans om hun toepassingen en oefeningen direct te starten of om eerst de instructie mee te volgen. Leerlingen die de instructie overslaan, verbeteren steeds hun eigen werk met een correctiesleutel. De leerkracht doet nog een extra controle.

De oefeningen van het werkboek of werkblad worden onderverdeeld in twee niveaus: middelmatig en sterk. Met de allerzwaksten spreek ik af welke oefeningen zij minimaal maken. Hier hanteer ik het principe: beter twee correcte oefeningen dan vier oefeningen met fouten. Tijdens de oefenfase werken de meeste kinderen zelfstandig. De allerzwaksten (en dit kan verschillen per onderdeel voor wiskunde) krijgen een verlengde instructie en maken de oefeningen onder begeleiding van de leerkracht. Deze werkmethode wordt ook in de spellingslessen toegepast.

Op vraag van de leerkracht kan de les door de zorgcoördinator of zorgleerkracht gegeven worden, zodat er voor de leerkracht tijd vrij komt om de les op niveau van de zwakken te geven.

Ook alle huistaken worden zo veel mogelijk gedifferentieerd. De moeilijkheidsgraad van de taak wordt aangegeven met dezelfde pictogrammen (zon en solsleutel).

Verder besteed ik één lestijd aan contractwerk. Per contract voorzie ik vier beurten, waarin de leerlingen aan hun takenpakket kunnen werken. Zij maken aan het begin van hun contract zelf een planning van wat ze per beurt gaan doen. De opdrachten bestaan uit inoefen-, verbredings- en verdiepingstaken rond wiskunde, Nederlands, wereldoriëntatie, Frans en muzische vorming. Elke opdracht verdeel ik in moet- en mag-opdrachten. Na de kerstvakantie krijgen de leerlingen een contract op maat aan de hand van niveaucontracten. Zo krijgen de sterken uitsluitend uitbreidings- en verdiepingmateriaal en de zwakken (aanvullende) remediëringsoefeningen. De leerlingen verbeteren zelf hun contract met een correctiesleutel. De leerkracht kijkt achteraf nog eens na. Tijdens contractwerk werk ik met enkele kinderen (in groep of individueel) aan hun tekorten door bvb extra uitleg bij een onderdeel te geven of door fouten te remediëren.

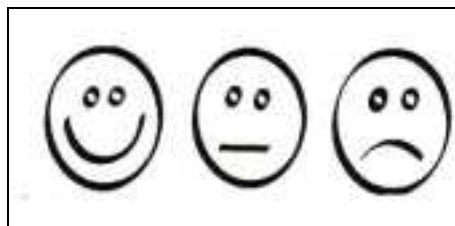
Dit alles volstaat echter niet om aan de steeds groter wordende verschillen tussen de kinderen tegemoet te komen. Zo kom ik op het idee van een **differentiatietoren**.

Deze differentiatietoren wordt door mij opgevat als een soort werkwinkel, waarin de leerlingen gedifferentieerde opdrachten vinden rond wiskunde, Nederlands, Frans en wereldoriëntatie.

Het is ook werkelijk een toren van bakjes met allerlei taken van Nederlands, wiskunde, Frans en wereldoriëntatie op drie moeilijkheidsniveaus.

Zij kiezen zelf hun opdracht en hun moeilijkheidsniveau. Er geldt wel de afspraak: wanneer ze aan een opdracht beginnen, moeten ze die afwerken en zelf verbeteren met een correctiesleutel. Tevens is er plaats voorzien om de taak te evalueren naar betrokkenheid en inhoud (gezichtjes).

De verschillen in opdrachten duid ik aan met eenvoudige pictogrammen:

gemakkelijk ☞ gericht op de zwakken (oefeningen met extra stappen)

middelmatig ☞ kan door iedereen gemaakt worden

moeilijk ☞ gericht op de sterkere kinderen

3 De routeplanner

Na een maand blijkt dat deze manier van werken te eenzijdig en te cognitief gericht is en toch niet ten volle tegemoet kwam aan alle individuele verschillen. Er is meer nodig.

Tevens zoek ik naar een middel om de leerlingen nog sterker te begeleiden in hun oriëntatie naar volgend schooljaar toe en wil daartoe activiteiten aanbieden waarbij ze hun persoonlijke

De leerlingen kunnen kiezen uit volgende routes:

Route 1: het stripverhaal

Werking: De kinderen kiezen een strip uit de stripotheek met de bedoeling de strips echt te lezen. Op het einde van elk trimester wordt de inhoud van de gelezen strips uitgewisseld in een groepswerk met als resultaat een eigen stripverhaal en/of een stripmuurkrant.

Materiaal: De leerlingen zorgen zelf voor de opbouw van de stripotheek. Ze brengen elk drie strips mee. Na de kerst- en paasvakantie worden de strips vernieuwd.

Route 2: verhaal voor de klaskrant

Werking: De kinderen schrijven verhalen met de bedoeling om die te bundelen in de klaskrant. De verhalen worden gebruikt in de lessen expressief en begrijpend lezen. Later is het de bedoeling verhalen te schrijven voor het eerste en tweede leerjaar. Deze verhalen worden dan ingelezen op cassette en/of cd en worden in de eerste graad aangewend in de leeslessen.

Route 3: computer met internetverbinding

Werking: De leerlingen kunnen kiezen uit bestaande cd-roms met voornamelijk als doel de leerstof van Frans, wiskunde en Nederlands in te oefenen, zelfstandig Engels te leren of informatie rond de W.O.-thema's zelfstandig te verwerken. Rond deze thema's wordt steeds een lijst met interessante sites aangeboden, waar de leerlingen extra informatie kunnen vinden. Ze krijgen ook de mogelijkheid om de activiteiten die ze in de I.C.T.-lessen leerden (powerpoint-presentatie maken, naamkaarten ontwerpen, ...) toe te passen.

Materiaal: Bestaande cd-roms zoals de EDUROM-reeks, freeware beschikbaar op het internet (zoals woordkasteel, digitee, ...)

Route 4: de werktoren (lees differentietoren)

Werking: De differentietoren lag aan de basis van de routeplanner. Het is werkelijk een toren van bakjes met allerlei taken van Nederlands, wiskunde, Frans en wereldoriëntatie op drie moeilijkheidsniveaus. Zij kiezen zelf hun opdracht en hun moeilijkheidsniveau. Er geldt wel de afspraak: wanneer ze aan een opdracht beginnen, moeten ze die afwerken en zelf verbeteren met een correctiesleutel. Tevens is er plaats voorzien om de taak te evalueren naar betrokkenheid en inhoud (gezichtjes).

Materiaal: Werkblaadjes uit Rekenkalender en Taalklapper

Voorbeeld werkblaadje werktoren

Route 8: Taalspelletjes

Werkwijze: Op een reeks uitgewerkte fiches staan verschillende taalspelletjes die uitdagen tot creatief en probleemoplossend werken. De leerlingen lossen individueel of per twee droedels, anagrammen, cryptogrammen en puzzels op.
Materiaal: fiches met taalspelletjes

Route 9: Met een boekje in een hoekje

Werkwijze: In de reeks "Vlaamse Filmpjes", jaargang 2005-2006, zijn nu ook verwerkingsopdrachten ter beschikking. De kinderen kiezen vanuit hun eigen interesse een Vlaams Filmpje, lezen dit en maken nadien de verwerkingsopdracht. Op hun routekaart noteren ze de titel van hun boekje. Tevens is er de mogelijkheid samen met een klasgenoot een boekje aan elkaar voor te lezen.
Materiaal: Vlaamse Filmpjes en verwerkingsopdrachten

Route 10: Stellen maar!

Werkwijze: Ook hier kunnen de leerlingen kiezen uit een reeks stelfiches. Ze volgen een uitgewerkt stappenplan op de fiche en komen zo tot een creatief stelwerk. Uiteraard komt hun product aan het prikbord of wordt het opgenomen in de klaskrant. Tevens krijgen leerlingen de mogelijkheid om hun werk voor te lezen in de klas.
Materiaal: stelfiches

6.15
Gecreëerd door: [naam]

Jouw mening graag!

Welke ervaringen heb je met pesten?
Word je wel eens gepest?
Pest je zelf wel eens?

Wij leven in een democratisch land. Dat wil zeggen, iedereen mag mee beslissen in het bestuur van het land. Daarom dienen onder andere de vertelwoorden, leden te in ons land ook vrij om een eigen mening te hebben over wat alles er nog voor. Je mag ook voor je mening uitkomen. Daarom is het heel belangrijk van na te denken over wat er gezegd, zodat je een eigen mening hebt. Het is ook nuttig voor je om te weten te komen op welke manier, zo wordt zo ook soms voor jezelf duidelijk, iemand anders kan dan ook jouw mening horen en er misschien rekening mee houden.

Je gaat zo meteen je mening schrijven over het pesten op de opgegeven plaats. Voorzeker dat te doen, moet je natuurlijk eerst het hele probleem eens langs alle kanten bekijken. Zo verzin je eerst een aantal ideeën om te je verslag te gebruiken. Zo wordt het ook een echt doordacht verslag. Dat gaan we nu doen. Welke ervaringen heb je met pesten? Word je wel eens gepest? Pest je zelf wel eens?

Maak je dat iedereen soms worden gepest bij jou op school?
Op welke manieren worden ze gepest?

- iemand doet hem pijn
- ze worden uitgesloten
- iets van hen wordt vernield of beschadigd

Wat je met iemand mee die gepest wordt, of vind je dat niet erg?
Probeer je wel eens tussen te komen bij pesten?
Speel je thuis wel eens over pesten?
Wordt er bij jou thuis wel eens gepest?
Heb je een voorstel om pesten te stoppen?

Deze twee vragen moeten je op weg helpen. Neem een blaadje en probeer op enkele van de vragen een antwoord te schrijven. Je moet ze niet allemaal nemen en je mag er nog bij zoeken. Nummer je antwoorden, zodat ze overeenkomen met de vragen.

Als dat klaar is ga je met elkaar. Je gaat nu een volgende stap maken waarin je de vragen gaat beantwoorden.

Als dat gebeurd is, ben je klaar voor je opstel. Je dient er toch aan dat een artikel als dit ook enkele onderverdelingen heeft:

- Wat is pesten volgens jou?
- Je mening over het probleem (de vraagstuk)
- Je besluit, wat zou er moeten gebeuren?

Denk eraan, je moet een doelopende tekst schrijven. Die nummers komen in je artikel wel voor!
Het is belangrijk voor werkwoordspelling: het getuikje zeker vormen als ik vind, vind je, je vindt, zij vind.

Kijk nu na of je een beetje een doelopende tekst geschreven hebt.
Hoe je je eigen mening geschreven?
Hoe je ook een besluit getekend op het einde?
Wie het je, je werkwoorden, zoveel veranderd zijn.

Beleefte, maar dat je dat getekend heeft, dus de tekst is heel belangrijk. Schrijf op, want het is belangrijk om te weten. Dit is het belangrijkste van de opgegeven, het is belangrijk.

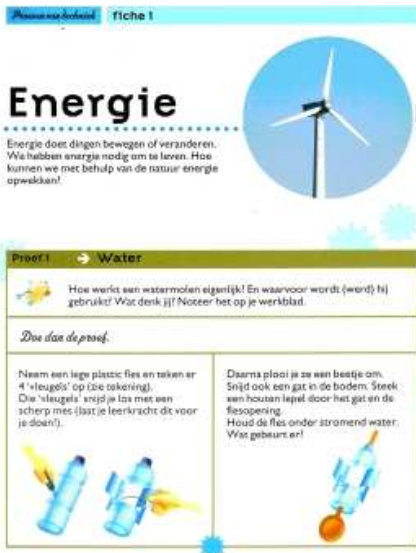

voorbeeld stelfiche
(uitgeverij Abimo)

Route 11: PIT (plezier in techniek)

Werkwijze: Deze route werd ontwikkeld voor kinderen met een doestijl bij uitstek. Aan de hand van technofiches gaan de kinderen met allerlei materiaal aan de slag. Ze voeren de opgegeven proefjes uit en komen zo tot bepaalde vaststellingen. Ze controleren deze met onderzoeksgegevens en zo leren ze proefondervindelijk.

Materiaal: technofiches en hun respectievelijk onderzoeksmateriaal (magneten, ballonnen, hefbomen, ...)

Technofiches uit "Proeven van Techniek" (uitgeverij Averbode)

Bevindingen

Kinderen die het moeilijk hebben om een gepaste route te kiezen, worden hier begeleid door de leerkracht. Vanuit hun leerstijl en hun interesses wordt gekeken welke route kan gevolgd worden.

Evy kan maar niet kiezen uit het aanbod van de routeplanner. Veel buffertijd heeft ze niet, omdat ze vaak alle tijd nodig heeft om haar gewone klastaken af te werken en omdat ze vaak individueel, door de leerkracht, begeleid wordt. Ze heeft immers sterk nood aan verlengde instructie. Met de meester wordt vanuit haar leerstijl (zie/hoor-type) en haar interesses (een nieuwe taal leren) een keuze uit route 3, route 5 en route 6 gemaakt. Deze routes komen het meest tegemoet aan haar drang om een nieuwe taal te leren. De leerkracht stuurt haar sterk naar route 5 omdat deze route het meest aanleunt bij haar leerstijl. Evy krijgt de mogelijkheid om al enkele eenvoudige woorden Engels te leren. De woorden worden haar auditief en visueel aangeboden. Nadien volgt een verwerking door de Engelse woorden bij de juiste afbeelding te plaatsen. Elke gevolgde route wordt met Evy geëvalueerd. Zo kan zij aangeven of de route haar wel echt uitdaagt en bijdraagt tot leervorderingen.

Verdere procesbegeleiding

Kinderen die het nodig hebben, krijgen compenserende maatregelen, op maat van het kind.

Verder reflecteren de kinderen om de twee maanden op hun eigen leerhouding en hun welbevinden in de klas via onderstaand formulier. Deze evaluatie wordt nadien individueel besproken.

Tussenevaluatie 6C

Ik vind het heel leuk niet leuk in onze klas.

De opstelling van de klas vind ik goed niet goed.

Onze klas is gezellig niet gezellig.

Ik kom graag niet graag naar school.

Ik voel mij goed niet goed in de klas.

Ik vind de lessen fijn niet fijn.

Ik vind de lessen moeilijk niet moeilijk.

De lessen worden goed niet goed uitgelegd.

Ik word goed niet goed geholpen in de klas.

Ik heb graag niet zo graag een nieuwe plaats.

Ik vind dat ik steeds niet altijd in orde ben met mijn schoolwerk.

Ik werk thuis nog graag niet graag voor school.

Ik vind dat ik betere geen betere resultaten kan halen.

Ik ben tevreden niet tevreden over mijn schoolresultaten.

Ik vind de meester streng niet streng.

Ik vind de straffen rechtvaardig niet rechtvaardig.

In onze klas zou ik graag hebben dat:

Dit wil ik verder nog kwijt:

Na de kerstvakantie wordt de leerstijl van de leerlingen opnieuw bepaald en vergeleken met hun leerstijl aan het begin van het schooljaar. Deze resultaten koppel ik aan hun studieresultaten. We bespreken elk rapport uitvoerig naar product, maar vooral naar proces. Het kind wordt hierbij maximaal betrokken. Zo vormt zich een eerste oriëntatie naar volgend schooljaar. Bij elke rapportering krijgen de kinderen tips om naast de verdere ontwikkeling van hun leerstijl ook hun studiehouding te optimaliseren.

Vanuit de minder sterke rapporten kunnen we voor Charlene een studierichting aanraden die in de lijn van haar capaciteiten en van haar leerstijl ligt. Zij wordt sterk georiënteerd naar het Technische Onderwijs. Door de doe-ervaringen op een plaatselijke studiebeurs vormt Charlene zich meer en meer een beeld welke mogelijkheden dit type onderwijs haar biedt en geraakt ze er zelf van overtuigd om met een hernieuwde motivatie aan haar toekomst te werken. Zij zal volgend schooljaar allicht starten in de tuinbouwschool...

Referenties

- Uit Klasse voor ouders, nr.70 (sept.2003-2004), Hoe leert mijn kind?
- Bosman, L., Detrez, C., & Gombeir, D. Jongeren aanspreken op hun leer-kracht. Leuven, Acco, 1998, p.71 – 85
- Van Duyse, B., Proeven van techniek 3de graad, Altiora Averbode, 2005.
- Goedemé, J., Stelfiches, Abimo, 2002.
- Adriaensen, M., Rekenkalender, Abimo, 2001.
- Van Cleemput, P., Taalklapper, Abimo, 2003.
- Schmidt, K., First steps into English, Abimo.
- Davies B., P., Faerger, K., Longhurts, T., Pattison, D., Zo teken je cartoons, Paragon, 2002
- Van Gucht, I., Van Acker, L., Zorg-ideeën, 2000.
- De Cock, M., Eventail Junior 2000 leesserie, Van In.
- Vlaamse Filmpjes, jaargang 2005-2006, Altiora Averbode.
- www.leren.nl/artikelen/2003/leerstijlen.html
- [www.ssr.nl/media/docimages/handout J.%20Nuyens.pdf](http://www.ssr.nl/media/docimages/handout_J.%20Nuyens.pdf)
- www.woordkasteel.com

Dit artikel verscheen eerder in het tijdschrift Zorgbreed:

VAN GUCHT I., De routeplanner. Noodzaak tot differentiatie ook in de bovenbouw van de basisschool.
In:
 Zorgbreed. Tijdschrift voor integrale leerlingenzorg, 3e jaargang, maart-april-mei 2006, p.23-31.
 Uitgeverij Garant